

Časopis Matic moravské

ROČNÍK
CXXXVII / 2018
ČÍSLO 2
ZALOŽENO
1869

Z obsahu čísla:

Věra Slováková /

Služba v městském a venkovském prostředí na Moravě ve druhé polovině 18. století

Andrea Pokludová /

Vesnický učitel na přelomu 19. a 20. století. Významný aktér modernizace venkovské společnosti

Eva Richtrová /

Volba opata benediktinského kláštera v Rajhradě na sklonku první republiky. Nová etapa vztahů mezi katolickou církví a československým státem?

David Kovařík /

Zanikání sídel na Moravě po roce 1945.
Přehled stavu poznání, typologie
a perspektivy výzkumu

OBSAH

STUDIE A ČLÁNKY

S l o v á k o v á , Věra: Služba v městském a venkovském prostředí na Moravě ve druhé polovině 18. století / Servants in a Moravian Town and Village in the Second Half of the 18 th Century	273
P o k l u d o v á , Andrea: Vesnický učitel na přelomu 19. a 20. století. Významný aktér modernizace venkovské společnosti / A Rural Teacher at the Turn of the 19 th and 20 th Centuries. A Major Player in the Modernisation of Rural Society	295
R i c h t r o v á , Eva: Volba opata benediktinského kláštera v Rajhradě na sklonku první republiky. Nová etapa vztahů mezi katolickou církví a československým státem? / Election of the Abbot of the Benedictine Monastery at Rajhrad at the Close of the First Republic. A New Phase in Relations between the Catholic Church and the Czechoslovak State?	319
K o v a ř í k , David: Zanikání sídel na Moravě po roce 1945. Přehled stavu poznání, typologie a perspektivy výzkumu / The Extinction of Settlements in Moravia after 1945. Overview of Current Knowledge, Typology and Perspectives for Research	341

DIALOG NAPŘÍČ ČASEM

Dialog napříč časem III (Zdeněk Beněš – Tomáš Borovský – Jan Dvořák)	363
M a r e k , Jaroslav: Proudý ve světové historiografii po druhé světové válce / Currents in World Historiography after the Second World War	365
B e n e š , Zdeněk: Jaroslav Marek o soudobém dějepisectví poloviny 20. století / Jaroslav Marek on Contemporary Historiography of the Mid-20 th Century	387

LITERATURA

Základy

Robert E. L e r n e r : Ernst Kantorowicz. A Life (<i>M. Wihoda</i>)	401
Korespondence. T. G. Masaryk – Josef Svatopluk Machar I. (1893–1895) (<i>P. Cibulka</i>)	405
M i l a n M y š k a : Vzpomínání aneb „Tri dni ma nahánali, ešte ma nedostali...“ (<i>T. Pánek</i>) ..	408
Historik bez hranic. Z díla profesora Eduarda Maura / Eduard M a u r : Země – paměť – lidé (<i>B. Chocholáč</i>)	412
Markéta M á c h o v á – Zdeněk O r l i t a – Pavel S t a b r a v a (edd.): Říše prastará, mocná i zkročená. Les na Kravařsku mezi středověkem a industrializací. Doprovodná publikace k výstavě (<i>M. Barus</i>)	415
*	
P e t r Č o r n e j : Historici, historiografie a dějepis (<i>M. Bošák</i>)	418
Daniel Š p e l d a : Pravda – dcera času. O původu ideje pokroku poznání (<i>T. Borovský</i>) ..	419
B e r n a r d z C l a i r v a u x : Apologie pro opata Viléma (<i>T. Borovský</i>)	419
Éloise A d d e - V o m á č k a : La Chronique de Dalimil. Les débuts de l'historiographie nationale tchéque en langue vulgaire au XIV ^e siècle (<i>T. Borovský</i>)	420
Pavel T i g r i d : Volá Londýn. Ze zákulisí československého vysílání z Londýna (<i>T. Feltlová</i>)	421
Přikládáme sekeru ke kořenům lži. Rozhlasové projevy programového ředitele Rádia Svobodná Evropa v Mnichově 1951–1952 Pavla Tigrida (<i>T. Pánek</i>)	422

Středověk a raný novověk

Jan H r d i n a : Relikvie, odpustky, poutní odznaky. Čtyři kapitoly z náboženského života lucemburské Prahy (<i>P. Hruboš</i>)	424
Přemysl B a r : Diplomacie, právo a propaganda v pozdním středověku. Polsko-litevská unie a řád německých rytířů na kostnickém koncilu (1414–1418) (<i>A. Pálka</i>)	428
Stefan H a n ß : Lepanto als Ereignis. Dezentrierende Geschichte(n) der Seeschlacht von Lepanto (1571) (<i>K. Pražáková</i>)	431
*	
Chris W i c k h a m : Medieval Europe. From the Breakup of the Western Roman Empire to the Reformation (<i>M. Wihoda</i>)	434
Martin Š t e f á n i k et al.: Středověké mesto a jeho obyvatelia (<i>C. Ostrý</i>)	435
Jan H r d i n a – Kateřina J í š o v á (edd.): Městský farní kostel v českých zemích ve středověku (<i>T. Borovský</i>)	437
Božena K o p i č k o v á : Česká královna Žofie. Ve znamení kalicha a kříže (<i>V. Rossow</i>) ..	438
Petr V o i t : Český knihtisk mezi pozdní gotikou a renesancí II. Tiskaři pro víru i tiskaři pro obrození národa 1498–1547 (<i>R. Krušínský</i>)	439
Jiří P a j e r : Nové studie o novokřtěncích (<i>A. Loukotová</i>)	440

Mária Bôbová – Dana Chalupková – Barbora Skubachová (edd.): Mária Terézia, panovníčka spätá so slovenskými dejinami. Jej život a reformy v zrkadle knižničných fondov na Slovensku. Štúdie historikov a výberová bibliografia (<i>J. Kubiček</i>)	441
--	-----

Dějiny 19. a 20. století

Ivan Fuksa: Pevnost Terežín proti pruské rozpínavosti. (Z dějin opevnění Terežína v 19. století) (<i>J. Šrámek</i>)	443
Helena Kokešová (ed.): Politici, umělci a vědci ve veřejném prostoru na přelomu 19. a 20. století (<i>P. Cibulka</i>)	447
Tony Judt: Falešné ideje, cizí krev. Francouzská inteligence 1944–1956 (<i>M. Berlanský</i>) ..	449
Peter C. A. Moré – Jiří Piškula: „Nejpokrokovější církevní pracovník“. Protestantské církve a Josef Lukl Hromádka v letech 1945–1969 (<i>J. Marša</i>)	455
Michal Macháček: Gustáv Husák (<i>J. Křestán</i>)	458
*	
Benjamin Conrad – Lisa Bicknell (edd.): Stadtgeschichte. Beiträge zur Kulturgeschichte osteuropäischer Städte von Prag bis Baku (<i>M. Moncal Smutný</i>)	465
Dušan Uhlíř: Čas kongresů a tajných společností (<i>F. Stelner</i>)	468
Martin Bauer – Rita Gastenauer – Niklas Perzi – Michael Resch: Von Mähren nach Hürm. Tschechische Migration und Remigration in der Region Hürm zwischen 1890 und 1930 (<i>P. Kladiwa</i>)	469
Vadim Valerievič Damiër: Ocelové století. Sociální historie sovětské společnosti (<i>A. Šumichrast</i>)	471
Milan Barta et al.: Biografický slovník náčelníků operativních správ Státní bezpečnosti v letech 1953–1989 (<i>L. Vaculík</i>)	472

Regionália

Jiří Synek: Tovačovsko ve válečném roce 1866 (<i>M. Svoboda</i>)	473
*	
Andrea Štechová – Stanislav Žiška: Liptovský pustokvet. Johana Miloslava Lehotská (1810–1849). (Čriepky zo života a diela) (<i>A. Zelenková</i>)	476
Karol Bílek: Profesor Josef Novák. Botanik z Malechovic (<i>J. Křestán</i>)	477
August Siegl: Pamětní kniha obce Německá Vyskytná (<i>J. Štouračová</i>)	478

KRONIKA

Konference věnovaná volbě a korunovaci Jiřího z Poděbrad českým králem (<i>M. Zelenka</i>)	480
Workshop The Origins and Legacies of the Little Divergence in Central and Eastern Europe (<i>J. Škvrňák</i>)	482
Konference Jan Amos Komenský a první republika (<i>J. Marša</i>)	483
Workshop Culture & Technology (<i>J. Škvrňák</i>)	485

Eva Richtrová

Volba opata benediktinského kláštera v Rajhradě na sklonku první republiky Nová etapa vztahů mezi katolickou církví a československým státem?*

Election of the Abbot of the Benedictine Monastery at Rajhrad at the Close of the First Republic

A New Phase in Relations between the Catholic Church and the Czechoslovak State?

The contribution deals with the election of the Benedictine abbot of St Peter and St Paul in Rajhrad from December 1936 to May 1937. It describes in detail the course of the investigation and the reasons for the election of Alois Josef Kotyza, analyses the circumstances of the church and state confirmations of the election, and takes into account the manner of Kotyza's installation in the office of abbot in the context of the adjustment of relations between the state and the Catholic Church in the Czechoslovak Republic through the treaty *Modus vivendi*. It also emphasises the mediating role of Emmaus Abbot Arnošt Josef Vykoukal and the cooperation between ecclesiastical and state powers at the close of the First Czechoslovak Republic.

Keywords: abbot, election, installation, Benedictine Order, *Modus vivendi*, coexistence

Dějiny klášterních domů i komunit řeholních řádů a kongregací patří k méně akcentovaným tématům v rámci historiografie katolické církve v období první Československé republiky.¹ Jejich studium totiž přináší podstatná metodologická i praktická úskalí, jež spolu úzce souvisejí. Komplexní a kontextuální zmapování života a fungování jakéhokoliv řádového společenství vyžaduje široce koncipovaný výzkum, založený na archivních pramenech povahy správní, právní, hospodářské a sociálně-kulturní, které vzešly z činnosti mnoha státních a církevních úřadů i různých osobností.

* Studie byla připravena v rámci Programu Ministerstva kultury České republiky na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity NAKI II, projekt DG16P02R047: *Brána moudrosti otevřená. Barokní kulturní dědictví klášterů Broumov a Rajhrad: ochrana, restaurování, prezentace.*

1 Řeholní společenství činná na našem území představuje prozatím nedokončená encyklopedie B u b e n , Milan M.: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích I–IV*. Praha 2002–2016. Přehled klášterních domů, včetně zrušených, přináší V l č e k , Pavel – F o l t ý n , Dušan – S o m m e r , Petr: *Encyklopedie českých klášterů*. Praha 1997; F o l t ý n , Dušan et al.: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha 2005.

V ideálním případě je pak žádoucí rozšířit heuristiku a zohlednit i materiály uchovávané v zahraničních archívech vyšších organizačních struktur kongregací a řeholí,² potažmo ve vatikánských archívech.³ Nutnost organického propojení hospodářských dějin s politickými, interpretace faktů na základě norem kanonického a konfesního práva, jakož i studia základních proudů a idejí katolického teologického, respektive filozofického myšlení první poloviny 20. století, spolu s mnohdy obtížnou dostupností zásadních písemných pramenů, činí z dějin katolických řádů a kongregací na území Československé republiky v letech 1918–1938/1939 téma, u něhož je většina historické práce teprve před námi.

Také předkládaná studie je pouze dílčím příspěvkem k poznání dějin jediného moravského kláštera řádu benediktinů, opatství sv. Petra a Pavla v Rajhradě, na sklonku první Československé republiky. Optikou dějin politických a s ohledem na právní rovinu vnitřního fungování katolické církve i jejího postavení v samostatném československém státě podrobně popisuje průběh volby, instalace a benedikce sedmého rajhradského opata Aloise Josefa Kotyzy (27. února 1869 – 21. července 1947) a zasazuje zmíněné akty do širšího kontextu vztahů státní a církevní moci. Vychází přitom z písemných archivních pramenů české a moravské provenience, mezi nimiž mají zásadní význam archiválie českomoravských benediktinských opatství.⁴

Při interpretaci událostí, které se odehrály mezi prosincem 1936 a květnem 1937, příspěvek reflektuje jak jejich široké mocensko-politické pozadí (jehož východiskem bylo kýžené, byť pouze dílčí, smluvní narovnání vztahů mezi Československou republikou a Svatým stolcem v podobě dohody *Modus vivendi*), tak organizačně-právní specifika a personální situaci benediktinských řeholních domů na našem území. Pouze stručně, s důrazem na konkrétní důvody, jež vedly ke Kotyzovu zvolení, je předsta-

2 Pro dějiny benediktinského řádu je relevantní (předpokládaný) archiv opata primase (viz dále) v Římě. Autorce se však prozatím nepovedlo zjistit, zda a za jakých podmínek by bylo možné získat k přístupu do něj svolení. Otázka dlouhodobého budování důvěry a možnosti badatelského využití interních archivů řádů a kongregací ze strany laiků je (vedle čistě praktických komplikací v podobě špatného dochování nebo naprosté neuspořádanosti archivu/registratury daného subjektu) jednou z nejzásadnějších.

3 Š m í d , Marek: *Co skrývají vatikánské archívy k období první republiky let 1918–1929*. Církevní dějiny 4, 2011, č. 7, s. 55–61; t ý ž : *Co skrývají vatikánské archívy k období první republiky let 1929–1938*. Církevní dějiny 5, 2012, č. 10, s. 107–115; Š e b e k , Jaroslav: *Vatikán a Československo v pramenech 20. století (v období meziválečného státu)*. In: Pánek, Jaroslav et al.: *Ad fontes. Český historický ústav v Římě (1994–2014) v kontextu českého bádání v Itálii a Vatikánu v 19.–21. století*. Praha – Roma 2014, s. 109–117.

4 Výchozí pramennou bází poskytl opatský archiv benediktinského kláštera v Rajhradě, uložený jako depozitum v Moravském zemském archívu v Brně, konkrétně ve fondu E 6 Benediktini Rajhrad. Klíčové písemné prameny ke Kotyzově opatské volbě v letech 1936 a 1937 jsou ovšem uloženy v Národním archívu, konkrétně ve fondu ŘB-E Benediktini – klášter Emauzy, Praha. Dále byly využity písemnosti biskupského ordinariátu brněnského, jakož i příslušných kompetenčních orgánů státní a zemské správy.

vena komplikovaná osobnost uvedeného opata, neboť hlubší analýza jeho působení tematicky i časově přesahuje rámec této studie. Hledání odpovědí na výchozí výzkumné otázky – zda, případně jakým konkrétním způsobem byl průběh rajhradské opatské volby na přelomu let 1936 a 1937 přímo ovlivněn literou *Modu vivendi* či byla-li naopak volba a instalace opata Kotyzy autonomním, od postoje státní moci nijak neodvislým kanonicko-právním aktem, vycházejícím pouze z vnitřní situace rajhradského kláštera, potažmo českomoravských benediktinských řeholních komunit – zároveň implikovalo tázání v rovině obecnější: Do jaké míry lze sledovaný případ volby a instalace infulovaného opata jednoho z pouhých tří opatství benediktinského řádu na území Čech a Moravy považovat za modelový příklad „způsobu spoluzítí“ katolické církve a státní moci na sklonku první Československé republiky.

Církevní zákonodárství samostatného Československa, stejně jako celý jeho právní systém, bylo v říjnu 1918 založeno zákonodárstvím Rakouska-Uherska. Prostřednictvím článku II zákona č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého,⁵ došlo v rámci recepce rakousko-uherských právních norem též k přejetí zákona č. 50/1874 ř. z., kterým se upravovaly zevní poměry církve katolické.⁶ Ten se stal základem vztahu katolické církve⁷ a světské moci na území nově vzniklého samostatného státu.⁸ Podrobnější úprava konfesního práva byla předmětem další legislativní činnosti,⁹ stejně jako vztahy Československa a Apoštolského stolce, neboť ten zásadu právní kontinuity u nástupnických států Rakouska-Uherska neuznal.

Diplomatické styky mezi Československou republikou a Svatým stolicem na úrovni oficiálního zastoupení byly navázány roku 1920. Prvním československým vyslancem u Svatého stolce se stal Kamil Krofta, prvním papežským nunciem v Československu monsignore Clemente Micara. Cesta k vyřešení sporných otázek koexistence československého státu s katolickou

5 *Zákon 11/1918 Sb. Zákon Národního výboru československého ze dne 28. října 1918 o zřízení samostatného státu československého.* In: Právní předpisy ČR upravující právní postavení církví a náboženských společností a další související otázky [online]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/11-18.htm> [cit. 31. 8. 2018].

6 *Zákon ze dne 7. května 1874, ř. z. č. 50., kterým se upravují zevní poměry církve katolické (s poznámkami podle znění zákona č. 122/1926 Sb. z. a n.).* In: Právní předpisy ČR upravující právní postavení církví a náboženských společností a další související otázky [online]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/50-1874.htm> [cit. 31. 8. 2018].

7 Veřejnoprávní korporace fungující v mezích platného konfesního práva s vlastní vnitřní samosprávou řízenou právem kanonickým podle sbírky *Codex iuris canonici* z roku 1917.

8 První Československá republika se vyvinula v tzv. nekonesní stát kooperačního typu, v němž odluka církve od státu nebyla realizována. Viz T r e t e r a , Jiří Rajmund – H o r á k , *Záboj: Konfesní právo.* Praha 2015; T r e t e r a , Jiří Rajmund: *První republika a otázka odluky státu a církve.* In: t ý ž : *Církev a právo. Miscellanea. Výběr drobných prací z díla.* Praha 2015, s. 309–323.

9 H o r á k , *Záboj: Vztah státu a církve v období první Československé republiky. Právněhistorické studie* 39, 2007, s. 239–248.

církví pomocí vzájemné smluvní dohody mezi republikou a Svatým stolicem byla komplikovaná.¹⁰ Opatrně rozvíjená jednání byla v červenci 1925 výrazně narušena tzv. Marmaggiho aférou.¹¹ Rozhovory o kodifikaci úpravy vzájemných vztahů, obnovené v březnu 1927 díky příjezdu monsignora Pietra Ciriaciho (budoucího třetího pražského nuncia) v roli neoficiálního vyjednavče do Prahy, vyústily 17. prosince 1927 v konsignaci textu dohody, která pod názvem *Modus vivendi* vstoupila v platnost výměnou reverzálních nót československého ministra zahraničních věcí Edvarda Beneše (29. ledna 1928) a vatikánského státního sekretáře (2. února 1928).¹²

Řeholních řádů a kongregací se týkal článek III *Modu vivendi*: „*Řády a kongregace řeholní, jejichž domy jsou v Československu, nebudou podléhati představeným provinciálních domů týchž řádů a kongregací v cizině. Je-li zřízení provincie v Československu nemožné, budou tyto československé domy řeholní podřízeny přímo generálnímu domu. Provinciály a představenými řeholních domů podléhajících přímo generálnímu domu budou státní příslušníci českoslovenští.*“¹³ Ve vztahu k problematice, již bude věnován následující text, je podstatné, že citované znění uvedeného článku mělo ve vztahu k benediktinskému řádu z věcného hlediska pouze omezenou relevanci.

Benediktinský řád (*Ordo sancti Benedicti*, zkratka OSB) je od svých počátků v 6. století tvořen pluralitně fungujícími monastickými společenstvími, žijícími podle *Řehole svatého Benedikta* (*Regula Sancti Benedicti*) v samostatných, decentralizovaných kláštorech.¹⁴ V čele každého kláštera stojí opat (případně převor, respektive převor-administrátor), který podle svatého Benedikta vede mnišskou komunitu jako otec a spravuje ji na základě vlastního výkladu *Řehole*.¹⁵ Teprve od potridentského období se

10 P e h r , Michal – Š e b e k , Jaroslav: *Československo a Svatý stolec. Od nepřátelství ke spolupráci (1918–1928) I. Úvodní studie*. Praha 2012; D e j m e k , Jindřich: *Československo-vatikánská jednání o modus vivendi 1927–1928*. Český časopis historický 92, 1994, s. 268–285.

11 P e h r , Michal: *Katolická církev, úprava svátkového práva a Marmaggiho aféra v meziválečném Československu*. Střed 7, 2015, č. 2, s. 89–113; Š m í d , Marek: *Marmaggiho aféra. Největší diplomatická roztržka mezi ČSR a Svatým stolicem v meziválečném období*. Církevní dějiny 7, 2014, č. 14, s. 40–49.

12 H a l a s , František X.: *Modus vivendi v kontextu diplomacie Svatého stolce v období mezi dvěma světovými válkami*. Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, řada společenských věd 20, 2004, s. 89–100; K o n í č e k , Jiří: *Modus vivendi v historii vztahů Svatého stolce a Československa. Církevně-politický vývoj v letech 1918–1993*. Olomouc 2005; N ě m e c , Damián: *Modus vivendi z roku 1928 z pohledu kanonického práva*. Dialog Evropa XXI 14, 2004, s. 19–34.

13 *Modus vivendi. Úmluva mezi republikou československou a Svatou stolicí sjednaná v lednu 1928*. In: Právní předpisy ČR upravující právní postavení církví a náboženských společností a další související otázky [online]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/modus.htm> [cit. 13. 9. 2018].

14 Pro každého člena řeholní komunity platí zásada *stabilitas loci*, což znamená, že slavné řeholní sliby skládají benediktini pro konkrétní klášter.

15 *Regula Benedicti / Řehole Benediktova*. Praha 1998; H o l z h e r r , Georg: *Řehole Benediktova, uvedení do křesťanského života (komentář)*. Praha 2001.

jednotlivé benediktinské kláštery začaly na popud Svatého stolce sdružovat do kongregací v čele s představenými (praeses). Důvodem pro jejich vznik byla snaha koordinovat společné zájmy příslušných řeholních domů, a to jak uvnitř nových společenství (například v otázkách hospodářských), tak navenek.¹⁶ Roku 1893 byla z podnětu papeže Lva XIII. ustavena benediktinská konfederace v čele s opatem primasem (abbas primas) sídlícím v klášteře s kolejí sv. Anselma na římském Aventinu.¹⁷ Jde o volný svazek benediktinských kongregací, jehož účelem je zajistit fungující spolupráci a komunikaci mezi jinak samostatnými benediktinskými domy v celosvětovém měřítku. Opat primas zastupuje zájmy benediktinských klášterů u Svatého stolce, ale nemá a nemá žádnou přímou pravomoc v jednotlivých kláštorech.¹⁸ Do situace v jednotlivých klášterních domech zasahuje opat primas pouze ve výjimečných případech – s ohledem na jeho funkci ho nelze stavět naroveň generálním představeným jiných, centralizovaných řeholních komunit (například jezuitů nebo dominikánů). Nejvyšším představeným benediktinských mnichů je samozřejmě, tak jako v případě jiných řeholních společenství, papež.

V době první Československé republiky existovala na území Čech, Moravy a Slezska tři samostatná opatství osazená mužskou benediktinskou komunitou: opatství Panny Marie a sv. Jeronýma v Praze Na Slovanech (v Emauzích), opatství sv. Markéty (sv. Vojtěcha) a sv. Václava v Břevnově-Broumově a konečně opatství sv. Petra a Pavla v Rajhradě. Specifické a do značné míry výsadní postavení měl mezi uvedenými řeholními domy klášter emauzský, náležející již od konce 19. století k beuronské kongregaci (Congregatio Beuronensis), která reprezentovala duchovní a liturgickou obrodu benediktinského mnišství.¹⁹ Od roku 1922 stál v čele emauzského

16 Kongregace má vlastní stanovy (jež mohou zakotvovat mimo jiné specifika řádového života, kupříkladu drobné odchylky v řádovém oděvu) a může vést (zejména v době nedostatku dorostu) společný noviciát. Kláštery dané kongregace mají také společné, ze středu svých komunit zvolené vizitátory.

17 Engelbert, Pius: *Sant'Anselmo in Rom. Kolleg und Hochschule. Von den Anfängen (1888) bis zur Gegenwart*. Sankt Ottilien 2012.

18 Jeho postavení mezi opaty všech benediktinských klášterů lze charakterizovat jako „první mezi rovnými“. Opat primase, který je zároveň představeným koleje San Anselmo, v současné době volí celosvětový kongres opatů, konaný každé čtyři roky. První funkční období trvá osm let. Opětovně může být daná osoba zvolena ještě dvakrát, vždy však již pouze na dobu čtyř let (ve funkci tedy může setrvat celkem 16 let). Podrobně o struktuře benediktinského řádu s ohledem na současné poměry pojednává Buben, Milan M.: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích II/2. Mnišské řády*. Praha 2004.

19 Do upadajícího opatství Na Slovanech přišla komunita benediktinů, v jejímž čele stáli bratři Maurus a Placidus Wolterovi, ze švábského Beuronu v roce 1880. Vznik kongregace schválil papež Lev XIII. roku 1884 a Maurus Wolter byl jmenován arcipatem. Tato zakladatelská komunita odešla z Emauz v roce 1887, ovšem beuronské mnišství se Na Slovanech i nadále rozvíjelo. Důležitou součástí reformního působení beuronských mnichů (vedle vzkříšení liturgického gregoriánského chorálu) byla vydavatelská činnost nebo podpora specifického výtvarného projevu (ve spojení s architektonickou obnovou klášterů), označovaného

kláštera převor-administrátor Arnošt Josef Vykoukal (1879–1942, opatem od roku 1925), jenž se díky svým osobním kvalitám i celkové situaci českomoravských benediktinských domů stal přirozenou (neoficiální) vůdčí osobností tohoto řádu na našem území, respektovanou nejen církevním prostředím, ale též nejvyššími politickými představiteli.²⁰

Opatství břevnovsko-broumovské bylo do roku 1929 součástí jedné ze dvou rakouských benediktinských kongregací vzniklých roku 1889 – kongregace Neposkvrněného početí Panny Marie (Kongregation von dem Unbefleckten Empfängnis). V uvedeném roce se však z této kongregace klášter vyvázal a zůstal samostatným opatstvím, přímo podléhajícím Apoštolskému stolci. V čele tohoto benediktinského dvoudomí stál od roku 1926 opat německého původu Dominik Prokop (1890–1970),²¹ jenž trvale sídlil v odlehleém pohraničním Broumově a do Břevnova pouze zajížděl. Německého původu byla také většina broumovských řeholníků, což výrazně přispívalo k vnitřnímu nesouladu obou těchto právně spojených klášterních komunit. Za dané situace nemohl být břevnovsko-broumovský opat Dominik Prokop v širším společenství českomoravských benediktinů vnímán jako sjednocující činitel, zastřešující společné zájmy.²²

Jediný moravský benediktinský mužský řeholní dům, opatství sv. Petra a Pavla v Rajhradě, byl rovněž do roku 1929 členem druhé rakouské benediktinské kongregace sv. Josefa (Kongregation von hl. Joseph).²³

---

jako beuronská škola. Emauzští benediktini vyvíjeli také úspěšné aktivity v práci s mládeží. Viz M a c e k , Petr: *Liturgické hnutí v českých zemích na příkladu časopisu Pax*. Teologické listy 25, 2014, č. 1, s. 17–28; Č i ž i n s k á , Helena: *Beuronská výzdoba v Emauzích*. In: Benešová, Klára – Kubínová, Kateřina (edd.): *Emauzy. Benediktinský klášter Na Slovanech v srdci Prahy*. Soubor statí věnovaných znovuotevření chrámu Panny Marie a sv. Jeronýma benediktinského kláštera Na Slovanech. Opatství Emauzy 21. 4. 2003. Praha 2007, s. 152–190; F o l t ý n , Dušan: *Počátky Beuronské umělecké kolonie v Praze. Emauzy a Sacré Coeur 1880–1884*. In: tamtéž, s. 191–196; R e i n s b e r g , Jiří – S v o b o d a , Bohumil: *Legio angelica a P. Method Klement, OSB*. Svitavy 2000.

20 *Vykoukal, Arnošt*. In: Biographia Benedictina [online]. Dostupné z: http://www.benediktinerlexikon.de/wiki/Vykoukal_Arno%C5%A1t [cit. 31. 8. 2018]. Ve funkci nahradil kontroverzního opata německého původu Albana Schachleitera, který byl nucen spolu s většinou německých řeholníků klášter i zemi v roce 1920 opustit. Viz Š e b e k , Jaroslav: *Die Äbte Alban Schachleiter OSB und Ernst Vykoukal OSB*. In: Leidinger, Ambrosius (ed.): *Die Benediktiner und das Dritte Reich*. Maria Laach 2002 (= Laacher Hefte VII), s. 29–48; S t ř í b r n ý , Jan: *Emauzy a jejich tři mučedníci z doby nacismu*. Universum 3, 2017, s. 40–43.

21 *Prokop, Dominik*. In: Biographia Benedictina [online]. Dostupné z: http://www.benediktinerlexikon.de/wiki/Prokop_Dominik [cit. 31. 8. 2018]; M e n z e l , Beda: *Schicksale der Abtei Braunau in Rohr unter der Regierung des Abtes Dr. Dominik Prokop 1926–1969 und deren Auswirkungen*. München 1980 (= Institutum Bohemicum, Beiträge IV).

22 V letech 1938 a 1939 došlo k rozdělení na dvě samostatná opatství, což v poválečném období otevřelo cestu k vytvoření slovanské benediktinské kongregace sv. Vojtěcha. Téma není dosud uspokojivě zpracováno, přičemž zásadním limitem je omezená přístupnost pramenů. Stručný nástin se zaměřením na pozici hlavních aktérů podala R i c h t r o v á , Eva: *Benediktinský klášter v Rajhradě v době opata Aloise Josefa Kotyzy. (Osudy klášterního domu a řeholníků v letech 1937–1947)*. Disertační práce na FF MU. Brno 2015, s. 64–83.

23 Ta měla přísnější pravidla než kongregace mariánská (*Statuta seu Declarationes in S. Regulam SS. P. Benedicti et Constitutiones Congregationis de S. Joseph nuncupatae*. Salzburg

Také rajhradský klášter však z rakouské kongregace vystoupil a stejně jako opatství Břevnov-Broumov byl od uvedeného roku podřízen přímo papeži. Pius XI. ustanovil pro oba sobě přímo podřízené kláštery na území Československa dva zahraniční vizitátory – opaty švýcarských benediktinských klášterů v Einsiedeln²⁴ a v Engelbergu.²⁵ Představitel vybaveného oficiální autoritou, jenž by v jednáních se státní mocí vystupoval jako zástupce všech řeholních domů na československém území, tedy řád neměl.

Právě popsaná nestandardní situace benediktinských řeholních domů na území republiky (jejíž pochopení činilo kompetenčně příslušnému ministerstvu školství a národní osvěty potíže)²⁶ výrazně ovlivnila způsob i průběh volby a instalace sedmého rajhradského opata. Výrazné komplikace do celé věci vnesl zároveň neutěšený personální i hospodářský stav rajhradského konventu v okamžiku smrti šestého opata Petra Jana Hlobila (26. srpna 1854 – 21. listopadu 1936, opatem od roku 1922). Dlouhodobá absence promyšlené a soustředěné hospodářské správy v kombinaci s první pozemkovou reformou, která zde probíhala od poloviny dvacátých let, vyústila v katastrofální zanedbanost celého klášterního velkostatku, vyznačující se mimo jiné naprostým nedostatkem investic i základní údržby nemovitostí a narůstajícími dluhy. Vědecký věhlas rajhradských benediktinů byl minulostí, kulturní poklady ležely ladem či byly prodávány a řeholní život nelákal novice.²⁷ V listopadu 1936 do benediktinského kláštera v Rajhradě

1911). Obě rakouské benediktinské kongregace byly roku 1930 rozpuštěny a místo nich byla bremem papeže Pia XI. ze dne 8. prosince 1930 zřízena jediná (Congregatio Austro-Benedictina), zasvěcená opět Neposkrvněnému početí Panny Marie.

24 Staub, Ignaz. In: Biographia Benedictina [online]. Dostupné z: http://www.benediktinerlexikon.de/wiki/Staub_Ignaz [cit. 20. 9. 2018].

25 Egger, Bonaventura. In: Biographia Benedictina [online]. Dostupné z: http://www.benediktinerlexikon.de/wiki/Egger_Bonaventura [cit. 20. 9. 2018]; Hunkeler, Leodegar. In: Biographia Benedictina [online]. Dostupné z: http://www.benediktinerlexikon.de/wiki/Hunkeler_Leodegar [cit. 20. 9. 2018].

26 V říjnu 1925 (tedy čtyři měsíce po odjezdu nuncia Francesca Marmaggiho z Prahy) adresovali ministerští úředníci Zemskému úřadu v Praze dotaz, „zda vůbec se jedná o spojení domů řádu sv. Benedikta v RČS v jednotnou čl. provincii a kdy možno očekávati zřízení této provincie“, a následně obdrželi fundovanou odpověď: „Řád benediktinský není centralisován, taktéž nemá žádného generála jako ostatní řády. Každý vyspělý klášter jest samostatný, má svého doživotně zvoleného opata nebo samostatného převora, má své mnichy, které váže doživotně stabilitas loci, má svůj noviciát a svou samostatnou správu majetku. Sdružení v kongregaci jest federativní. Arciopat nebo opat-předseda kongregace n e m ů ž e [proloženo v originále] zasahovati do správy jednotlivých klášterů jako provinciál jiných rády. Opat primas celého Benediktinského řádu v Římě jest opatem mezinárodní Benediktinské studijní koleje sv. Anselma na Aventinu a zastupuje zájmy řádu u sv. Stolice; Generálem, který by z moci svého úřadu mohl zasahovati do správy samostatných klášterů, není.“ Viz Národní archiv (= NA), MŠ Ministerstvo školství, Praha, kart. 3864, inv. č. 2046, sign. 47 II I (benediktini), č. j. 124. 397/1925; č. j. 26. 442/1925 ve věci „Řády církevní: Řád sv. Benedikta, provinciální příslušnost“.

27 R i c h t r o v á, Eva: *Kauza prodeje obrazů tzv. Mistra Rajhradského oltáře a dalších uměleckých děl z obrazárny benediktinského kláštera v Rajhradě (1937–1940). Kapitola z dějin rajhradského kláštera v době sedmého opata Aloise Josefa Kotyzy*. Brno 2015. Podrobněji o tristním personálním stavu rajhradského konventu a o neuspokojivé hospodářské situaci pojednalat á ž : *Benediktinský klášter*.

příslušelo jedenáct řeholníků se slavnými sliby – oprávněných volitelů. Deset z nich překročilo kanonický věk 40 let, a mohlo být tudíž do opatské funkce zvoleno.²⁸ Zásadní praktický problém ovšem spočíval v tom, že do požadovaného celkového počtu konventuálů, kteří by vytvořili úplný sbor volitelů, jeden scházel.²⁹

Úřadující převor rajhradského řeholního domu Gunter Karel Schössler (1860–1938), z titulu své funkce pověřený po opatově smrti dočasným vedením, se po zvážení dané situace obrátil na opata primase do Říma – požádal ho, aby byl pro volbu Hlobilova nástupce v Rajhradu ustanoven předsedající (praeses) volební kapituly vybraný z řeholníků mimo rajhradský klášter. Opat primas benediktinského řádu Fidelis von Stotzingen³⁰ v návaznosti na Schösslerovu prosbu informoval o situaci v rajhradském klášteře (jež mu dle jeho vlastních slov činila velké starosti) Kongregaci pro řeholníky (Sacra Congregazione dei Religiosi).³¹ Vzápětí byl skutečně delegován předsedající pro rajhradskou opatskou volbu, konkrétně opat z Einsiedeln Ignatius Staub (1872–1947), jeden ze švýcarských vizitátorů českomoravských benediktinských opatství. Ustanoven byl jakožto přímý zástupce Svatého stolce, respektive Kongregace pro řeholníky, která si vyhradila právo nového rajhradského opata jmenovat – rajhradská opatská volba tudíž nebyla v pravém smyslu toho slova volbou, ale scrutiniem. Nastala ovšem další komplikace, neboť Ignatius Staub svoji designaci nepřijal.³² Doporučil však obratem jiného vhodného vykonavatele tohoto

28 Podle kánonu 504 sbírky *Codex iuris canonici* z roku 1917. Viz K o p , František et al.: *Překlad kodexu kanonického práva. Pracovní text komise pro překlad Kodexu při CMB fakultě v Praze, pobožce v Olomouci*. [Olomouc 1968/1969], s. 143.

29 Počet 12 volitelů, který vycházel z tradice (v roce 992 s sebou přivedl svatý Vojtěch z Aventina stejný počet benediktinů, včetně designovaného opata), nebyl kodifikován ani sbírkou *Codex iuris canonici* z roku 1917, ani řádovými regulemi, byl však dodržován.

30 Fidelis von Stotzingen (1871–1947) byl historicky druhým opatem primasem. Funkci, do níž byl zvolen opakovaně (v letech 1925 a 1937), zastával nepřetržitě 34 let (1913–1947). Před zvolením do čela benediktinské konfederace byl opatem kláštera Maria-Laach beuronské kongregace, který patřil mezi významná centra tzv. liturgické obnovy v Německu (M a c e k , P.: *Liturgické hnutí*, s. 19). Viz *Stotzingen, Fidelis*. In: Biographia Benedictina [online]. Dostupné z: http://www.benediktinerlexikon.de/wiki/Stotzingen,_Fidelis [cit. 12. 9. 2018].

31 NA, ŘB-E Benediktini – klášter Emauzy, Praha, kart. 35, Varia, oddíl g–sl, Jmenování Aloise Kotzyz opatem v Rajhradě 1937, dopis Fidelise von Stotzingena Arnoštu Josefu Vykoukalovi, 11. 12. 1936: „*Natürlich macht mir die Zukunft von Raigern grosse Sorgen. Die Bitte des Priors einen Präses für die Wahl zu erhalten, gab mir Veranlassung einen eingehenden Bericht an die Kongregation zu senden.*“ Celý další průběh dění, pro nějž je hlavním pramenem Vykoukalova pozůstalost, dokazuje, že situace rajhradského kláštera v roce 1936 byla vnímána skutečně jako mimořádně povážlivá a že uvedené vyjádření obav ze strany opata primase nebylo rétorickou figurou.

32 Tamtéž. Fidelis von Stotzingen vysvětloval Arnoštu Josefu Vykoukalovi poněkud neurčitě Staubovo zdůvodnění následovně: „[Ignatius Staub] *bat dringend den Hl. Stuhl ihn davon zu dispensieren, zumal da ihn in absehbarer Zeit eine Reise nach Tschechoslowakei ganz unmöglich sei.*“

úkolů, emauzského opata Arnošta Josefa Vykoukala, a ten na naléhavou prosbu opata primase uvedenou výzvu přijal.³³

Konkrétní průběh událostí, jež vedly k výběru Hlobilova nástupce, se plně řídil instrukcemi Apoštolského stolce.³⁴ V pondělí 21. prosince 1936 (přesně měsíc po Hlobilově smrti) se emauzský opat Arnošt Josef Vykoukal předem ohlášen dostavil do rajhradského kláštera a následujícího dne dopoledne předstoupil před kapitulní shromáždění. Poté, co předložil svůj pověřovací list a seznámil kapituláry detailně s celou situací a průběhem volby-scrutinia, zahájil s jednotlivými voliteli (jichž bylo přítomno deset)³⁵ rozhovory mezi čtyřma očima s cílem zjistit jejich individuální návrhy na osobu vhodného kandidáta pro opatskou funkci a argumenty pro případné zvolení. Následovalo tajné hlasování. Každý z volitelů napsal jméno spolubratra, jemuž dával svůj hlas. Lístky byly sesbírány, nahlas spočteny, uloženy do uzavřeného pouzdra (aniž by byl jejich obsah zveřejněn) a spolu s protokolem o průběhu scrutinia odeslány do Říma.³⁶ Zpráva o průběhu volebního shromáždění obsahovala přesně podle propozic také Vykoukalův vlastní názor týkající se možných kandidátů na rajhradský opatský úřad, doporučení, na které problémy kláštera by se měl nově zvolený opat přednostně zaměřit, a návrhy, jak je v dané situaci co nejlépe řešit. Podstatné otázky, na něž Vykoukal Kongregaci pro řeholníky odpovídal, zněly: Je v dané situaci rajhradského konventu možné, respektive vhodné, jmenovat rovnou opata, nebo by bylo lépe ustanovit na přechodnou dobu pouze administrátora? Pokud by měl být jmenován opat, lze jej vybrat z komunity rajhradských kapitulárů, nebo je nutné kandidáta hledat v jiném klášteře (a kdo by jím v takovém případě měl být)? Vykoukalova odpověď ve své věcnosti odhalila nepřikrášlenou realitu rajhradské opatské volby.³⁷ Nesla se ve stejném duchu jako jeho

33 Podle informace kanovníka brněnské stoliční kapituly monsignora Josefa Kalabuse vystupoval Arnošt Josef Vykoukal v Rajhradě ve funkci „zástupce apoštolského delegáta“ (opata z Einsiedeln), který do Rajhradu osobně nemohl přijet „pro vzdálenost, churavost a valutové obtíže“. Viz Diecézní archiv Biskupství brněnské (= DABB), BOB Biskupský ordinariát Brno, kart. 599, inv. č. 3922, sign. R 14/3, zpráva kanovníka Josefa Kalabuse biskupskému ordinariátu, 29. 12. 1936. Tato informace byla nepřesná. Vykoukal vystupoval poté, co opat z Einsiedeln designaci odmítl, přímo ve funkci apoštolského delegáta, a nikoliv jeho zástupce. Viz NA, RB-E, kart. 35, Varia, oddíl g-sl, Jmenování Aloise Kotyzy opatem v Rajhradě 1937, dekret Kongregace pro řeholníky č. 8696-36, 15. 3. 1937, opis.

34 Instrukce z Říma pro svůj úkol obdržel Arnošt Josef Vykoukal dne 15. prosince 1936. NA, RB-E, kart. 35, Varia, oddíl g-sl, Jmenování Aloise Kotyzy opatem v Rajhradě 1937, dopis Arnošta Josefa Vykoukala nejmenovanému rakouskému opatovi, 15. 12. 1936.

35 Pro těžkou nemoc se do kapitulního shromáždění nedostavil Pavel Julius Vychodil (1862–1938). NA, RB-E, kart. 35, Varia, oddíl g-sl, Jmenování Aloise Kotyzy opatem v Rajhradě 1937, zpráva Arnošta Josefa Vykoukala sekretáři Kongregace pro řeholníky, 5. 1. 1937.

36 NA, RB-E, kart. 35, Varia, oddíl g-sl, Jmenování Aloise Kotyzy opatem v Rajhradě 1937, Acta electionis novi Abbatis monasterii SS. Apostolorum Petri et Pauli de Rajhrad, apographum, 22. 12. 1936.

37 NA, RB-E, kart. 35, Varia, oddíl g-sl, Jmenování Aloise Kotyzy opatem v Rajhradě 1937, zpráva Arnošta Josefa Vykoukala sekretáři Kongregace pro řeholníky, 5. 1. 1937:

promluva před rajhradskou volební kapitulou: „*Administrátor nemá nikdy autoritu opata [...] A nemáme-li kandidáta pro úřad opata, nebudeme mít také vhodného administratora. V dohledné době nám nikdo nedoroste. [...] Nejlépe je zajisté, když přichází opat z vlastního gremia. Odjinud příšlý najde vždy cizí poměry, těžko se snad užije. Příšly by také jen naše kláštery v Břevnově a v Emauzích v úvahu. V Břevnově nemají nikoho, u nás bych nyní nemohl také nikoho dát. Proto musíme usilovat, abychom navrhli Svaté Stolici pro úřad opata někoho z Vašeho konventu.*“³⁸

Přestože rajhradské dění tohoto prosincového dne roku 1936 mělo podle propozic zůstat až do oficiálního papežského rozhodnutí utajeno,³⁹ referoval o něm již sedm dní nato brněnskému biskupskému ordinariátu kanovník Josef Kalabus.⁴⁰ A co je ještě zásadnější – o průběhu rajhradského scrutinia bylo již pouhý den po jeho konání informováno prostřednictvím Zemského úřadu v Brně také ministerstvo školství a národní osvěty. Přípis brněnských zemských úředníků označil akt, který se v Rajhradě dne 22. prosince 1936 odehrál, za „*informační schůzi všech příslušníků kláštera v Rajhradě – počtem deset, kteří mají právo pro volbu opata. [...] Dle získané informace nejde prý o provedení skutečné volby opata, nýbrž pouze o zjištění nálady příslušníků kláštera; na podkladě této předběžné volby a posudku, který podá opat Vykoukal do Říma, bude prý Svatá Stolica sama jmenovat opata*“.⁴¹

Pro rajhradské benediktiny nastalo období několikaměsíčního čekání na rozhodnutí Svatého stolce, přičemž dle mínění převora Guntera Karla Schösslera bylo (i přes Vykoukalovo jasné stanovisko) stále ve hře též jmenování cizího řeholníka.⁴² Mezi členy kláštera panovala ohledně výsledku, a tím dalšího osudu a směřování rajhradského opatství veliká nejistota. Ukončena byla dekretem Kongregace pro řeholníky č. 8696-36

„Administrator neque ad extra neque ad intra sufficientem auctoritatem haberet, provisorium hoc post aliquod tempus definitive solvi deberet, neque hoc tempore praeter supra nominatos alius Pater ad munus Abbatis aptus in Rajhrad inveniretur. [...] Sine dubio melius est, ut Abbas sit de proprio Conventu, si inveniri potest. Nam extraneus fiduciam Patrum de Rajhrad sibi difficulter compararet et certe ignoraret rationem loci, rerum, personarum. Insuper cum agatur de monasterio cecoslovaco, Abbas sumi posset solummodo de Břevnov vel Braunau, ubi vero neminem aptum habent, aut de nostro monasterio Emautino, in quo hoc tempore etiam nullum Patrem habemus, qui qualitates ad munus Abbatis in Rajhrad exercendum necessarias possideret.“

38 NA, RB-E, kart. 35, Varia, oddíl g-sl, Jmenování Aloise Kotyzy opatem v Rajhradě 1937, proslov Arnošta Josefa Vykoukala před rajhradskou volební kapitulou, 22. 12. 1936, koncept.

39 Tamtéž: „*Až Svatá Stolica učiní své rozhodnutí, bude jednat také s úřady, pokud toho bude zapotřebí [sic!], a věc se oznámí.*“

40 DABB, BOB, kart. 599, inv. č. 3922, sign. R 14/3, zpráva Josefa Kalabuse biskupskému ordinariátu, 29. 12. 1936.

41 NA, MŠ, kart. 3864, inv. č. 2046, sign. 47 II 1 (benediktini), oznámení Zemského úřadu v Brně ministerstvu školství a národní osvěty, 23. 12. 1936. Spis byl vyřízen razítkem „*vzato na vědomí*“ s datem 28. prosince 1936.

42 Moravský zemský archiv (= MZA) v Brně, B 280 Zemský národní výbor Brno, kart. 1904, sign. VII-20-i, č. j. 39975/47, oznámení Zemského úřadu v Brně ministerstvu školství a národní osvěty, 29. 1. 1937.

ze dne 15. března 1937, jímž byl potvrzen výsledek zmíněného hlasování a sedmým opatem rajhradského kláštera jmenován Alois Josef Kotyza.⁴³ Dekret přivezl do Rajhradu osobně Arnošt Josef Vykoukal dne 30. března 1937. Na kapitulním zasedání následujícího dne seznámil rajhradské řeholníky s jeho zněním a poté, co nominant volbu akceptoval, ho papežský delegát ihned⁴⁴ uvedl do úřadu. Nový opat přijal pektorální kříž a vyslechl pozdrav od všech kapitulárů.⁴⁵ Tímto aktem byl tedy v rámci rajhradského klášterního společenství výsledek volby oznámen, uznán a následně investováním do úřadu také církevně stvrzen.

Pro zainteresované církevní představitele bylo ovšem komplikovanější najít odpovídající přístup a detailní postup celého procesu volby a slavnostní instalace nového rajhradského opata s ohledem na zachování korektních vztahů se světskou mocí (zemskou a státní správou). Jak v této záležitosti správně postupovat nebylo totiž zprvu jasné ani apoštolskému delegátu Arnoštu Josefu Vykoukalovi⁴⁶ – konzultantem se mu stal královéhradecký biskup Mořic Pícha. Tento církevní hodnostář a právník vstoupil v polovině dvacátých let do diskuse ohledně tzv. nominačního práva (sporu o právo jmenovat biskupy) mezi československou vládou a Svatým stolicem a roku 1928 v souvislosti s podepsáním *Modu vivendi* působil jako člen státní delimitační komise pro úpravu hranic diecézí.⁴⁷ Obě

43 NA, ŘB-E, kart. 35, Varia, oddíl g–sl, Jmenování Aloise Kotyzy opatem v Rajhradě 1937, dekret Kongregace pro řeholníky č. 8696-36, 15. 3. 1937, opis: „*Conditionibus autem Monasterii mature perpensis et prae oculis habitis acceptis suffragiis, Eadem S. Congregatio Rev[erendissimum] P. Aloysium Kotyza a Patribus electum, Abbatem Monasterii de Rajhrad per praesentes Litteras declarat et confirmat, cum omnibus iuribus et privilegiis huic muneri inhaerentibus.*“

44 Předcházelo Kotyzovo pronesení slibu zachovávat *Řeholi*, konstituce schválené Apoštolským stolicem a klášterní poslušnost a dále přednesení tridentského vyznání víry a složení předepsané přísahy proti modernismu.

45 NA, ŘB-E, kart. 35, Varia, oddíl g–sl, Jmenování Aloise Kotyzy opatem v Rajhradě 1937, Acta nominationis novi Abbatis monasterii SS. Apostolorum Petri et Pauli de Rajhrad, 31. 3. 1937, opis: „*R[everendissimus] D[omi]nus Abbas Delegatus Nominatum in officium instituit et in verum Abbatem huius monasterii SS. Apostolorum Petri et Pauli de Rajhrad praefecit. [...] Novus Abbas cruce pectorali ornatus, a R[everendissimo] Abbate Delegato breviter allocutus et ab omnibus capitularibus salutatus est.*“

46 Bezprostředně po obdržení pověřovacího dekretu z Říma se Arnošt Josef Vykoukal obrátil na představeného nejmenovaného rakouského kláštera s dotazem, jak probíhají podobné akty v Rakousku a zda je při nich postupováno v duchu tradice Rakouska-Uherska. NA, ŘB-E, kart. 35, Varia, oddíl g–sl, Jmenování Aloise Kotyzy opatem v Rajhradě 1937, dotaz Arnošta Josefa Vykoukala adresovaný nejmenovanému rakouskému opatovi, 15. 12. 1936: „*Wie stellte sich in Oesterreich die Regierung zu den Ernennungen? Besteht dort noch das alte österreichische Gesetz beziehungsweise Kaiserliche Vorschrift, dass ein Kommissar der Regierung bei der Wahl ist? Und wenn eine Ernennung von Rom erfolgte, hat da die Regierung mitgetan, musste sie vorher informiert werden oder hat sie nachher irgendwelche Schwierigkeiten gemacht?*“ Odpověď se v jeho pozůstalosti bohužel nenachází.

47 P í c h a , Mořic: *Přešlo-li rakouské právo jmenovací na vládu republiky československé?* Praha 1925; H a n u š , Jiří: *Malý slovník osobností českého katolicismu s antologií textů.* Brno 2005, s. 119. K podstatě sporu o nominační právo a k obsazování biskupských stolců v Československu do uzavření *Modu vivendi* viz P e h r , M. – Š e b e k , J.: *Československo I*, s. 64–91. K delimitaci diecézních hranic viz N ě m e c , D.: *Modus vivendi*, s. 28–32.

zmíněné oblasti s otázkami, které Vykoukal roku 1937 vznesl, principiálně souvisely: Přešla rozsáhlá práva habsburské monarchie vůči církvi na jejím území na nástupnické státy Rakouska-Uherska? Měla tudíž československá vláda právo zasahovat do volby (vyšších i nižších) církevních hodnostářů jejich přímou nominací a dosazením nebo přinejmenším odmítnutím papežského kandidáta? Mohl tedy československý stát uplatňovat nárok vycházející z církevního zákonodárství monarchie a vysílat svého komisaře k volbám infulovaných opatů za účelem vyjádřit jménem státu souhlas s volbou, případně postulovaného kandidáta odmítnout?⁴⁸ Postup, který Mořic Pícha Arnoštu Josefu Vykoukalovi v tomto případě doporučil, byl nakonec realizován. Píchova odpověď nám také vynikajícím způsobem přibližuje fungování praxe „způsobu spolužití“ katolické církve a státu těsně před druhou světovou válkou v konkrétních záležitostech, které nebyly smlouvou mezi Československou republikou a Apoštolským stolcem přímo definovány.⁴⁹ Je zřejmé, že postup při provádění církevněprávních aktů, které *Modus vivendi* ani konfesní zákonodárství republiky nekodifikovaly, byl ustálen na základě kombinace právních reziduí rakousko-uherské legislativy, která nyní plnila funkci „zvykového práva“, a postoje vatikánské diplomacie, jež mlčky tolerovala některé nároky československé vlády na dohled nad církevními záležitostmi.⁵⁰ Jak bylo v odborné literatuře

48 V případě (arci)biskupů byl spor o nominační právo vyřešen článkem IV *Modu vivendi*: „*Svatá Stolica, dříve než přikročí k jmenování arcibiskupů, diecézních biskupů, koadjutorů cum iure successionis a armádního ordináře, oznámí Československé vládě jméno kandidátovo, aby se ujistila, že vláda nemá důvodů rázu politického proti této volbě. Uvedení preláti musí být československých státní příslušníci. Námitkami rázu politického rozumějí se veškeré námitky, které by vláda mohla podíratí důvody, vztahujícími se na bezpečnost země, na př. že se vybraný kandidát provinil politickou činností irredentistickou, separatistickou nebo namířenou proti ústavě nebo veřejnému pořádku ve státě.*“ *Modus vivendi. Úmluva mezi republikou československou a Svatou stolicí sjednaná v lednu 1928*. In: Právní předpisy ČR upravující právní postavení církvi a náboženských společností a další související otázky [online]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/modus.htm> [cit. 13. 9. 2018]. Naopak při obsazování funkce klášterního představeného s hodností provinciála či jen převora nebyl dosavadním výzkumem (v konkrétním případě české provincie dominikánů – Provincia Bohemiae) jakýkoliv zájem o uplatnění vlivu ze strany státu prokázán. Postavení opatů, zdůrazněně liturgickými prvky opatské benedikce, bylo i z hlediska státu výjimečné. Za informaci sdělenou v e-mailu z 13. srpna 2018 děkuji Damiánu Němcovi.

49 Mezi sporné body, které nakonec nenašly v textu *Modu vivendi* své místo, patřila otázka jmenování apoštolských administrátorů (pomocných biskupů) a dignitářů katedrálních a kolegiálních kapitul. Nárok československé vlády uplatňovat nominační právo i v těchto případech papež striktně odmítal. Prozatímní nepsaná dohoda nakonec zachovala dosavadní ustálenou praxi, tj. jakési podvojně jmenování členů kapitul a dalších hodnostářů církvi i státem. Viz literaturu v poz. 10 a 12. Jindřich Dejmek uvádí, že požadavek československé vlády potvrzovat volbu opatů byl původně (při prvním kole jednání) součástí navrhovaného textu pro článek III *Modu vivendi*. Pro neshodu stanovisek byl však tento pasus nakonec vypuštěn. Zástupce Svatého stolce v dané souvislosti prohlásil: „[...] kde již volby byly státem potvrzovány, o tom v Římě, nevědí.“ D e j m e k , J.: *Československo-vatikánská jednání*, s. 279.

50 V případě akceptace kandidáta, kterého vyvolil Svatý stolec na církevní post nejmenovaný přímo v *Modu vivendi*, byl tento nárok dohledu a souhlasu ze strany státní moci v praxi de facto formální. Naopak velmi reálný vliv uplatňovaly orgány Československé republiky ve věci dispozic s majetkem církve – tzv. kmenovým jménem. *Zákon ze dne 7. května 1874*,

zdůrazněno a jak rajhradský případ opatské volby dokládá, takový postup mohl fungovat pouze díky faktu, že si obě zainteresované strany vycházely vzájemně vstřícně.⁵¹

Citujme odpověď Mořice Píchy Arnoštu Josefu Vykoukalovi: „*Postup vůči vládě při jmenování opata v tomto případě, myslím, že je tentýž, jako když Sv. Otec jmenuje naše dignitáře kapitolní, a velmi bych jej doporučoval. Měl jsem právě jmenované dva dignitáře Sv. Otcem a chtěli se dát instalovat před oznámením vládě, ale když to četli v novinách v ministerstvu školství, ihned mně vzkázal soukromě odborový rada Dr. Šofferle, ten má tyto věci, aby se počkalo s instalací, až se učiní oznámení vládě a tato až vezme jmenování na vědomí. Poněvadž věc tato musí přijíti do ministerské rady, trvá vyřízení 2–3 měsíce. Církevní účinky jsou ovšem ode dne jmenování. Proto jsem ony zdejší dignitáře ihned investoval. Instalování budou, až vláda odpoví. Odbor. rada Dr. Šofferle schválně ke mně přijel, aby dohodnul se mnou stylizaci hlášení na vládu. Podotýkám, že nám je velmi nakloněn, a doporučoval bych, abyste ráčil k němu dojíti a s ním se dohodnouti o stylizaci. [...] Hlášení vládě v případě Rajhradském je tím doporučení hodnějším, poněvadž, jak jste mně ráčil říci, při volbě nebyl vládní komisař, který jindy volbu vzal hned na vědomí jménem vlády.*⁵² Přesně vzato se stanoviska církevního nemuselo by se čekat s instalací, ale není radno, aby budoucí opat, který bude míti s vládou co činiti, již od počátku přízeň vlády si nějak poškodil, obzvláště, když Sv. Stolice v případě daleko choulostivější kolise při jmenování dignitářů, kterou si osobuje vláda, mlčky s tím souhlasí, když i vláda jmenuje, jen když je to táž osoba, kterou jmenovala Sv. Stolice.⁵³

ř. z. č. 50., kterým se upravují zevní poměry církve katolické (s poznámkami podle znění zákona č. 122/1926 Sb. z. a n.). In: Právní předpisy ČR upravující právní postavení církví a náboženských společností a další související otázky [online]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/50-1874.htm> [cit. 31. 8. 2018]: „§ 38: Co se týče hospodaření s jménem církevním, jest pravidlem, že jmění církevní požívá té ochrany státní, kteréž požívají nadání obecně užitečná. Státní správa záležitostí duchovních má zvláště právo, přihlížeti k tomu, aby se základní jmění kostelů a ústavů církevních zachovalo, zjednatí si jistotu, zda-li toto jmění tu jest, a shledá-li by se, že něco schází, učiniti, čeho potřebí, aby se to nahradilo.“

51 To zdůrazňuje H a ě a s , F. X.: *Modus vivendi*.

52 Nevíme, zda se tak stalo v intencích odpovědi onoho nejmenovaného rakouského opata, jehož názor si Arnošt Josef Vykoukal vyzádal, nebo zda šlo o Vykoukalovo vlastní rozhodnutí. B u š e k , Vratislav – H e n d r y c h , Jaroslav – L a š t o v k a , Karel – M ü l l e r , Václav: *Československé církevní zákony I*. Praha 1931, s. 306 („Výnos ministerstva kultu a vyučování č. 1641 z 21. prosince 1858“): „*Ustanovení představených církevních rádů a kongregací a církevních provincií je oznámiti politickým úřadům.*“

53 Právě na jmenování kapitulních hodnostářů lze doložit možnost vzniku otevřeného konfliktu mezi zájmy vlády Československé republiky a Apoštolského stolce před uzavřením *Modu vivendi*. Před rokem 1918 kapitula podle ustálené praxe vybrala tři vhodné kandidáty a jejich seznam předložila ordinariátu. Ten jej prostřednictvím zemského místodržitelství a ministerstva kultu a vyučování zaslal panovníkovi. Panovník vybral a jmenoval jednoho z těchto kandidátů a jemu následně arcibiskup udělil duchovní hodnost. Roku 1922 byl ovšem nový probošt kapituly vyšehradské František Zapletal jmenován přímo Svatým stolicem, přičemž zemské správě bylo toto jmenování dodatečně pouze oznámeno. Důsledkem bylo, že státní úřady nevzaly Zapletalovo jmenování na vědomí. Následná patová situace trvala přes dva roky, během nichž probošt mimo jiné nemohl pobírat finanční počítky související s jeho

Doporučoval bych tudíž tento postup: Vaše Milost by jmenování oznámila kapitole a církevně uvedla v úřad před kapitulou,⁵⁴ ale nepublikovala uvedení v úřad. [...] Oznámení Ordinariátu může se současně státi s oznámením vládě (Zemskému úřadu). Ovšem také nutno čekati s benedikci, až přijde odpověď od vlády. Doporučuji opětně, abyste ráčil navštívit třebaš hned odbor. radu Dra. Šofferle a s ním stylisaci hlášení vládě smluvil. Půjde to také daleko rychleji.⁵⁵

Zvolení nového rajhradského opata oznámil Arnošt Josef Vykoukal Zemskému úřadu v Brně dne 31. března 1937⁵⁶ spolu s žádostí, aby „bylo laskavě vzato na vědomí vládou Republiky československé“.⁵⁷ (Zmínil zároveň důležitou skutečnost, že i volba předchozího rajhradského opata Petra Jana Hlobila byla roku 1922 stvrzena právě tímto způsobem, tj. vládním usnesením vzata na vědomí.) V průběhu měsíce dubna byla daná záležitost postoupena ministerstvu školství a národní osvěty a to ji obratem vyřídilo a předalo prezidiu ministerstva k dalšímu řízení.⁵⁸ Podstatnou zásluhu na hladkém a rychlém průběhu (jak ostatně zdůraznil novému opatovi i Arnošt Josef Vykoukal) měl ministerský rada Čeněk Šofferle, který pro následné schvalovací jednání v prezidiu ministerské rady vypracoval podklad následujícího znění: „*Konvent řádu Benediktinů v Rajhradě nemohl tentokrát zcela výjimečně vzhledem k zvláštním okolnostem provést volbu opata v pravém slova smyslu, nýbrž označil toliko hlasováním osobu pro tuto hodnost nejvhodnější. Státní správy [...] přímo se netýká okolnost, že v oboru církevním bylo třeba k obsazení opatství řečeného kláštera in důsledku předpisů církevních (can. 1435, § 1, č. 4 CJC)⁵⁹ ještě jmenování označené osoby nového opata Svatým Stolcem, zvláště když byla přece hlasováním konventu určena, resp. vyvolena jediná osoba pro hodnost opatskou, takže věcně postup ten se*

úřadem. P e h r, M. – Š e b e k, J.: *Československo I*, s. 100–101. V době po uzavření *Modu vivendi* obě strany projevovaly snahu podobným „nedorozuměním“ předcházet.

54 Jak bylo uvedeno, Arnošt Josef Vykoukal tak učinil na kapitulním zasedání konaném dne 31. března 1937.

55 NA, ŘB-E, kart. 35, Varia, oddíl g–sl, Jmenování Aloise Kotyzy opatem v Rajhradě 1937, dopis Mořice Píchy Arnoštu Josefu Vykoukalovi, 23. 1. 1937.

56 Zároveň byl informován brněnský biskupský ordinariát, který se ohledně dojednání dalšího postupu taktéž obrátil na Zemský úřad v Brně. MZA v Brně, B 280, kart. 1904, sign. VII-20-i, č. j. 39975/47, oznámení brněnského biskupského ordinariátu Zemskému úřadu v Brně, 2. 4. 1937.

57 MZA v Brně, B 280, kart. 1904, sign. VII-20-i, č. j. 39975/47, oznámení Arnošta Josefa Vykoukala (spolupodepsán převor Gunter Karel Schössler) Zemskému úřadu v Brně, 31. 3. 1937.

58 MZA v Brně, E 6 Benediktini Rajhrad, kart. 246, inv. č. 2184, sign. D. n. 026/001, dopis Arnošta Josefa Vykoukala Aloisi Josefu Kotyzovi, 27. 4. 1937.

59 Paragraf 1 kánonu 1435 sbírky *Codex iuris canonici* z roku 1917: „*Kromě všech konsistorních obročů a všech dignit katedrálních a kolegiálních kostelů podle předpisu kán. 396, § 1, jsou Apoštolskému Stolci, třebaš uprázdněnému, vyhrazena jen níže uvedená obroči: [...] 4. konečně obroči, na něž vložil ruce Římský Velekněz sám nebo skrze delegáta těmito způsoby: prohlásí-li volbu na obroči za neplatnou nebo zakáže-li voličům přikročit k volbě; přijme-li vzdání; povýší-li obročníka, přeloží-li jej nebo zbaví-li jej obroči; dá-li obroči v komendu.*“ Citováno podle K o p, F. et al.: *Překlad*, s. 317.

*od volby nelíš.*⁶⁰ Předsednictvu ministerské rady byla dále zprostředkována důležitá informace, že Alois Josef Kotyza je československým státním příslušníkem české národnosti, a tudíž splňuje striktní podmínku danou článkem III *Modu vivendi*. Eventuální námitky proti výsledku volby-scrutinia, jež mohla československá vláda na základě § 2 zákona č. 50/1874 ř. z. vznést,⁶¹ v rajhradském případě uplatněny nebyly a dne 30. dubna 1937 bylo zvolení Aloise Josefa Kotyzy do opatského úřadu vzato v ministerské radě na vědomí.⁶² Ministerstvo školství a národní osvěty oznámilo 3. května 1937 uvedené rozhodnutí Zemskému úřadu v Brně, jenž měl zařadit další kroky související s praktickým průběhem instalačního aktu.⁶³

K instalaci nového rajhradského opata neboli k symbolickému předání temporálií⁶⁴ z rukou představitele zemské správy v osobě vládního rady Karla Rottera došlo za účasti komisaře brněnského biskupského ordinariátu monsignora Josefa Kalabuse, kanovníka stoliční kapituly v Brně, dne 8. května 1937.⁶⁵ Nazítří bylo Kotyzovo povznesení k hodnosti infulovaného opata a zemského preláta⁶⁶ završeno opatskou benedikcí. Ustanovení opata do funkce spojené s potvrzením samozřejmě nebylo pouze právním aktem odehrávajícím se za zdmi benediktinského kláštera. Bylo také aktem slavnostním, na němž vedle komunity rajhradských řeholníků, církevních

60 NA, MŠK Ministerstvo školství a kultury, Praha – osobní, kart. 92, oznámení ministerstva školství a národní osvěty předsednictvu ministerské rady, 27. 4. 1937.

61 *Zákon ze dne 7. května 1874, ř. z. č. 50, kterým se upravují zevní poměry církve katolické (s poznámkami podle znění zákona č. 122/1926 Sb. z. a n.).* In: Právní předpisy ČR upravující právní postavení církvi a náboženských společností a další související otázky [online]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/50-1874.htm> [cit. 31. 8. 2018]: „§ 2: *Stát žádá na tom, kdo chce dojít nějakého církevního úřadu neb prebendy: aby byl rakouským (československým) občanem státním; aby byl, co mravnosti a státního občanství se týče, bezúhonného chování a aby měl onu zvláštní způsobilost, kteréž jest k dosažení jistých církevních úřadův a prebend podle zákonů státních potřeba.*“

62 NA, MŠK – osobní, kart. 92. Stalo se tak na návrh ministerstva školství a národní osvěty. Viz NA, PMR Předsednictvo ministerské rady, kart. 3206, sign. 724/68 Rajhrad, č. j. 56.879/1937-VI/1, návrh ministerstva školství a národní osvěty, 27. 4. 1937.

63 MZA v Brně, B 280, kart. 1904, sign. VII-20-i, č. j. 39975/47, výnos ministerstva školství a národní osvěty č. 59.085/37-VI/1 adresovaný Zemskému úřadu v Brně, 3. 5. 1937.

64 Konkrétně šlo o předání jednoho paré inventáře klášterního jmění, schváleného účtárnou Zemského úřadu v Brně. Akt přezkoumání a odsouhlasení výsledků, k nimž se dospělo při inventarizaci majetku, byl neodmyslitelným předpokladem a součástí procesu schválení volby nového opata a jeho instalace ze strany státních úřadů. Inventarizační práce probíhaly v Rajhradě od prosince 1936 do ledna 1937. Soupis, obsahující mimo jiné ekonomická doporučení, jež měl nový opat v budoucnu respektovat, byl schválen 1. února 1937. Viz MZA v Brně, B 280, kart. 1904, sign. VII-20-i, č. j. 39975/47.

65 NA, RB-E, kart. 35, Varia, oddíl g-sl, Jmenování Aloise Kotyzy opatem v Rajhradě 1937, Acta instalationis novi abbatis Monasterii ss. apostolorum Petri et Pauli de Rajhrad et traditio Inventarii, 8. 5. 1937, opis; DABB, BOB, kart. 599, inv. č. 3922, sign. R 14/3.

66 Titul zemského preláta, opravňující původně svého nositele k účasti na zemských sněmech, byl v tomto období již pouze čestný; jako takový byl ovšem dále používán. (Již od vydání tzv. únorové ústavy v roce 1861 zasedali na moravském zemském sněmu jako virilisté pouze dva preláti: arcibiskup olomoucký a biskup brněnský. Viz H l e d í k o v á , Zdeňka – J a n á k , Jan – D o b e š , Jan: *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha 2005, s. 256–257.)

hodnostářů a zástupců státní, respektive zemské správy participovala veřejnost (zejména obyvatelé Rajhradu a vsí příslušejících k farnostem inkorporovaným rajhradskému klášteru).⁶⁷ Detailně promyšlený program oslav zahrnoval dne 8. května 1937 slavnostní průvod, hudební část, hold opatovi i proslov samotného Aloise Josefa Kotyzy a byl zakončen symbolicky státní i papežskou hymnou spolu s provoláním slávy prezidentovi Tomáši Garriguu Masarykovi.⁶⁸

Podstatným rysem, který činí z rajhradské opatské instalace v roce 1937 zaznamenaníhodný příklad sladění stanovisek a koexistence církevní a státní moci v období první Československé republiky, bylo vyjádření věrnosti republice formou (písemně zachyceného) slibu, jež nový rajhradský opat složil do rukou vládního rady Karla Rottera v následujícím znění: „*Já Alois Josef Kotyza jako nastupující nový opat důstojného opatství Benediktinského v Rajhradě vyznávám tímto listem veřejně: Slibuji, že budu československé republice nezvratně věrným a poslušným, že při vedení a řízení opatství budu se řídití řádem církevním, řádovými předpisy a řeholí svatého Benedikta, dále slibuji, že ze statků, rent a jiných příjmů tohoto opatství pod žádnou zámkou a na žádný způsob nic nezczím, naopak, že budu vše v celosti udržovati a povznášeti, a co by ubylo, opět vymáhati, stávající neb nová passiva urovnávati, klášterní a hospodářské budovy v dobrém stavu udržovati, nedostatečné doplňovati, i dle požadavků časových a místních zlepšovati. Konečně slibuji, že chci veřejné daně a zákonité neb nařízené dávky přesně zapravovati a že řídití budu klášter a jeho kapituláry v celém rozsahu jejich povolání, jakož i v ostatních korporativních a zákonitých, církevních a státních ohledech, jak dítí se má k užitku a blahu jejich dle ustanovení církevních a státních nařízeních, a tak, jak jsem povinen zodpovídati to před Bohem a vládou republiky československé.*“⁶⁹ Idea tohoto symbolicko-právního kroku ani vlastní text slibu ovšem nevznikly až u příležitosti rajhradské opatské volby roku 1937,

67 Fary Domašov a Ostrovačice (děkanát rosický), Rajhrad a Syrovice (děkanát Modřice). Přímo Rajhradu byly přiřazeny obce Čeladice, Holasice, Popovice, Loučka, Rajhradice, Rebešovice, Opatovice a Otmarov.

68 MZA v Brně, E 6 Benediktini Rajhrad, kart. 246, inv. č. 2189, sign. D. n. 026/003, program slavnostního uvítání opata Aloise Josefa Kotyzy, nedatováno.

69 MZA v Brně, B 280, kart. 1904, sign. VII-20-i, č. j. 39975/47. K textu jsou připojeny vlastnoruční podpisy Aloise Josefa Kotyzy a Karla Rottera (a razítko rajhradského opatství). Ve zprávě o průběhu instalace, kterou zaslal Arnošt Josef Vykoukal do Říma, je o složení slavnostní přísahy zmínka. Formulována je ovšem tak, jako by se Kotyzova přísaha vztahovala pouze k závazku dodržovat hospodářská doporučení předepsaná závěrečnou zprávou inventarizační komise. NA, ŘB-E, kart. 35, Varia, oddíl g-sl. Jmenování Aloise Kotyzy opatem v Rajhradě 1937, Acta instalationis novi abbatis Monasterii ss. apostolorum Petri et Pauli de Rajhrad et traditio Inventarii, 8. 5. 1937, opis: „*Postea deduxit [abbas delegatus] novum abbatem ad Thronum ubi monachi primum homagium ei praeerstiturunt. Quo facto [...] dictisque per abbatem delegatum vesiculis et orationibus processinaliter in aulam Capitularem redeunt ad traditionem Inventarii per Commissarium Rei publicae. Novus abbas lectum et traditum sibi Instrumentum subscripsit et promisit se illud servaturum esse et hanc promissio[nu]m solemniter iuramento comprobavit.*“

a jejich původcem tudíž s největší pravděpodobností nebyl Arnošt Josef Vykoukal, téměř jistě nikoliv (jak je patrné z předchozí konverzace mezi ním a emauzským opatem) biskup Mořic Pícha a rozhodně ne samotný nově zvolený opat Alois Josef Kotyza. Slib prakticky doslovného znění totiž za stejných okolností pronesl a svým podpisem stvrdil již Kotyzův předchůdce na rajhradském opatském stolci Petr Jan Hlobil při své instalaci v roce 1922.⁷⁰

Opatská benedikce (obřad vykonal brněnský biskup Josef Kupka za asistence opata emauzského Arnošta Josefa Vykoukala, opata břevnovsko-broumovského Dominika Prokopa, opata premonstrátského kláštera v Nové Říši Pavla Jana Součka a opata starobrněnského kláštera Františka Bařiny), která se uskutečnila následujícího dne, byla již v pravém slova smyslu velkolepou církevní slavností.⁷¹ Za účasti vysokých církevních hodnostářů, zástupců politické správy a reprezentace⁷² byl Alois Josef Kotyza obdařen pontifikálními odznaky své nově nabyté moci infulovaného opata benediktinského kláštera sv. Petra a Pavla v Rajhradě. V první polovině listopadu 1937 přijal nového preláta při oficiální audienci prezident republiky Edvard Beneš.⁷³

Předposlední rajhradský opat Alois Josef Kotyza byl velmi vyhraněnou osobností. O tomto absolventovi kroměřížského gymnázia (1881–1888) a brněnského bohosloví (1888–1893), vysvěceném na kněze v samém závěru 19. století (1893, jeho světitelem byl brněnský biskup František Salesius Bauer), lze říci, že byl prelátem starého stříhu. Jeho myšlenkový obzor byl pevně zakotven v období zašlé slávy rajhradského opatství a jeho společenské kontakty a s nimi spojená možnost prosadit vlastní cíle

70 MZA v Brně, E 6, kart. 19, sign. A c 35, opatský slib Petra Jana Hlobila, 8. 2. 1922. Hlobilův slib byl na rozdíl od slibu Kotyzova celý psán rukou a oproti textu z třicátých let byla za pasáž „*vyznávám tímto listem veřejně*“ vložena věta: „*Poněvadž vláda česko-slovenské republiky na mne případně kanonickou volbu schválila [...]*.“ Důvod jejího vypuštění je v Kotyzově případě nasnadě – na podstatu přísahy neměla tato vynechávka vliv.

71 Opatská benedikce není a ani před druhým vatikánským koncilem nebyla svátostí svěcení, nýbrž svátostí, jak dokládá kánon 1144 sbírky *Codex iuris canonici* z roku 1917. Viz P a p i c a , Josef: *Posvátné obřady svěcení infulovaného opata podle obřadu církve svaté římskokatolické*. Praha 1939. Pontifikální liturgické předměty (mitru, rukavice, sandále, dalmatiku, tunicellu i prsten) měl Alois Josef Kotyza zapůjčeny s největší pravděpodobností z Emauz. Viz MZA v Brně, E 6, kart. 246, inv. č. 2184, sign. D. n. 026/001, dopis Arnošta Josefa Vykoukala Aloisi Josefu Kotyzovi, 19. 4. 1937.

72 Mezi zúčastněnými byli kanovníci královské stolice sv. Petra a Pavla v Brně, konkrétně děkan Adolf Tenora, Josef Kratochvíl, Metoděj Marvan, Josef Kalabus, Karel Skoupý (rektor brněnského biskupského semináře a od roku 1946 dvanáctý biskup brněnský) či Anselm Matoušek. Zemskou správu zastupoval viceprezident Zemského úřadu v Brně Karel Drbal, přítomni byli poslanci Československé strany lidové František Drobny (místopředseda na Moravě) a bývalý ministr Josef Dolanský. MZA v Brně, E 6, kart. 246, inv. č. 2189, sign. D. n. 026/003, hold novému opatu rajhradskému, nedatováno.

73 NA, MŠ, kart. 3200, inv. č. 1743, sign. 30 (Rajhrad), dopis Aloise Josefa Kotyzy Kancléři prezidenta republiky, obdrženo 13. 12. 1937.

se omezovaly ponejvíce na (jiho)moravské, zejména církevní prostředí.⁷⁴ Toto vše Kotyzu, který v době průběhu scrutinia na podzim roku 1936 již 26 let zastával funkci administrátora klášterní fary v Domašově a devět let byl děkanem rosickým, pro opatský post v danou chvíli předurčovalo, ale zároveň do budoucna s ohledem na nadcházející společensko-politické i hospodářské změny diskvalifikovalo. Jedna podstatná okolnost ovšem hovořila v Kotyzův neprospěch již v roce 1936. V okamžiku smrti Petra Jana Hlobila bylo Aloisi Josefu Kotyzovi 67 let, a byl tedy třetím nejstarším z rajhradských konventuálů.⁷⁵ Přesto nakonec nad výhradami, které vůči jeho osobě apoštolský delegát Arnošt Josef Vykoukal měl,⁷⁶ v dané chvíli převážil praktický ohled na celkovou situaci uvnitř rajhradského konventu (oprávnění volitelé v osobních rozhovorech s Vykoukaelem nejčastěji zmiňovali právě Kotyzovo jméno a kromě jednoho dalšího řeholníka v Rajhradě žádný další kandidát v úvahu nepřicházel).⁷⁷ Stejně zásadní roli sehrál při

74 Dominantním rysem Kotyzovy osobnosti, projevujícím se po celé období jeho desetileté opatské vlády, bylo elitářství. Pocit osobní nadřazenosti, plynoucí z příslušnosti k prelátskému stavu a z takřka neomezené rozhodovací pravomoci nad klášterem (jeho základní problém – upadající hospodářství – dílem zdědil a dílem v důsledku vlastní nekompetentnosti a nepoctivosti prohloubil) i konventuály, vedl k jeho postupné izolaci od vlastních spolupracovníků. Mezi nimi nepokrytě upřednostňoval ty, kteří se mu v ničem otevřeně neprotivili. Výsledkem byla jeho stále větší odtrženost od reality, a tudíž neschopnost adekvátním způsobem reagovat na aktuální společensko-politické dění. V rámci jednání o vzniku slovenské benediktinské kongregace, která byla zahájena po skončení druhé světové války zásluhou Anastáze Opaska, se plně vyjevila prakticky nulová míra vážnosti, již Alois Josef Kotyza jako senior českomoravských benediktinů v rámci dané komunity požíval, i marginalita postavení samotného rajhradského kláštera. Viz R i c h t r o v á , E.: *Benediktinský klášter*.

75 Arnošt Josef Vykoukal své stanovisko v této věci otevřeně sdělil rajhradským řeholníkům před scrutiniem: „*Nechci Vám vnucovat svůj názor, máte právo hlasováním projevit svou vůli, koho si přejete. Ale, drazí spolupracovníci, řekněme si to otevřeně, ještě jedno takové období jako za pana opata Petra by Rajhrad nesnesl. Zemřelý byl dobrý mnich, ale na vládu v klášteře, a to v tak těžkých dobách, neměl již potřebné síly a energie. Tedy ten, kdo má přivést Váš ctihodný klášter zase k rozkvětu, měl [by] být, je-li možno, mladší, nebo musí mít alespoň sílu, nesmí brzy dosáhnout věku, kdy prostě vypovídá fyzická síla. Ten by zas nic nepomohl. [...] Potřebujete tedy opata, který by [se] chopil ihned práce, než bude pozdě. Uvažte, milý [sic] spolupracovníci, o tom všem, nechte všechny osobní a podřadné ohledy stranou a volte, o kom před Bohem myslíte, že by dovedl vyvésti Rajhrad z této kritické situace.*“ NA, RB-E, kart. 35, Varia, oddíl g–sl, Jmenování Aloise Kotyzy opatem v Rajhradě 1937, proslov Arnošta Josefa Vykoukala před rajhradskou volební kapitulou, 22. 12. 1936, koncept. (*Codex iuris canonici* z roku 1917 horní věkovou hranici pro opatský úřad, jenž byl funkcí doživotní, nestanovoval. V současnosti rezignují benediktinští opati na svůj úřad po dovršení věku 70 let.)

76 NA, RB-E, kart. 35, Varia, oddíl g–sl, Jmenování Aloise Kotyzy opatem v Rajhradě 1937, zpráva Arnošta Josefa Vykoukala sekretáři Kongregace pro řeholníky, 5. 1. 1937: „*Principalis difficultas in eo est, quod iam 67 annos aetatis habet. Quod cum singulis Electoribus obicerem, omnes dicebant Patrem Kotyza adhuc bona frui valetudine et esse solum ex omnibus, qui satis virium et auctoritatis haberet ad res monasterii gerendas.*“

77 Druhým možným kandidátem byl dle Vykoukalova názoru Václav Jan Pokorný (1894–1979, od roku 1947 Kotyzův nástupce a dosud poslední opat rajhradský), kterému bylo pouhých 42 let. Podporu mezi voliteli (nejen z důvodu těsného překročení kanonického věku pro opatskou funkci) však neměl. Více informací k jeho osobě a pravděpodobným důvodům, proč jeho jméno v roce 1936 z úst spolupracovníků nezaznívalo, přináší R i c h t r o v á , E.: *Benediktinský klášter*, s. 60, pozn. 193; s. 237–239.

konečném rozhodování nepopiratelný fakt Kotyzova pevného zakotvení v sociálních strukturách jihomoravského venkova, silně prostoupeného tradicionalismem a katolictvím, které se projevilo v účtě prokazované mu ze strany laických věřících, v úzkých vztazích s diecézními kněžími (s nimiž Kotyza jako děkan přicházel do osobního i úředního kontaktu), v přátelských stycích s vyššími církevními hodnostáři (kteří byli jeho vrstevníky, potažmo spolužáky) a v neposlední řadě v podpoře Kotyzovy kandidatury ze strany samotného brněnského biskupa.⁷⁸ Jak je z předchozího textu patrné, význam v tomto směru samozřejmě měly i dobré vztahy a kontakty s některými politiky a představiteli moravskoslezské zemské správy.⁷⁹ (Ostatně právě v sociálních vazbách a společenském statusu, kterého Alois Josef Kotyza v rámci struktur římskokatolické církve v daném regionu dosáhl, lze nepochybně spatřovat hlavní důvody, proč právě on byl svými spolubratry označen za nejvhodnějšího pretendenta opatské hodnosti.)⁸⁰

Z hlediska vztahů katolické církve a představitelů státu je zajímavý zejména uvedený písemný slib věrnosti vládě Československé republiky, jež nově instalovaný opat složil. Jeho text, který nejen svojí délkou přesahoval znění slibu předepsaného *Modem vivendi* nově nastupujícím ordinářům,⁸¹ se totiž nevztahoval pouze k majetkovým záležitostem kláštera,

78 NA, ŘB-E, kart. 35, Varia, oddíl g-sl, Jmenování Aloise Kotyzy opatem v Rajhradě 1937, zpráva Arnošta Josefa Vykoukala sekretáři Kongregace pro řeholníky, 5. 1. 1937: „*Consideratis igitur omnibus adiunctis, praesertim consensu quasi unanimi Electorum, P. Kotyza pro munere Abbatis de Rajhrad commendari potest immo debet. Accedit etiam quod, cum Excellentissimum D[ominum] Episcopum Brunensem, ad cuius dioecesim monasterium de Rajhrad pertinet, interrogarem, quem pro munere Abbatis aptum esse censeret, statim Patrem Kotyza nominavit.*“

79 Viz Kotyzovu korespondenci uloženou in MZA v Brně, E 6, kart. 245, inv. č. 2184, sign. D. n. 026/001; kart. 246, inv. č. 2184, sign. D. n. 026/001.

80 Vedle těchto „vnějších“ důvodů hrály roli i důvody „vnitřní“. Přinejmenším někteří rajhradští konventuálové žijící trvale v klášteře (jejichž vzájemné vztahy trpěly mnohými neshodami) si od opata, který strávil předchozí roky na venkovské faře mimo vlastní klášterní komunitu (do domovského kláštera při některých příležitostech pouze zajížděl – typicky za účelem účasti na kapitulních sezeních), slibovali nadhled, spravedlivé rozsouzení vnitřních sporů a vyřešení z nich plynoucích problémů. MZA v Brně, E 6, kart. 247, inv. č. 2194, sign. D. n. 030, Vojtěch Jan Horák: Několik skromných poznámek na okraj života benediktinů v Rajhradě.

81 Arcibiskupové, diecézní biskupové, koadjutoři cum iure successionis a armádní ordinář skládali podle článku V *Modu vivendi* slib věrnosti československému státu v tomto předepsaném znění: „*Iuro et promitto sicuti decet Episcopum fidelitatem Reipublicae Cecoslovacae necnon nihil me factum quod sit contra salutem, securitatem, integritatem Reipublicae.*“ („*Přisáhám a slibuji, jakož sluší biskupovi, věrnost republice Československé, a že nic neučiním, co by bylo proti blahu, bezpečnosti a integritě republiky.*“) *Modus vivendi. Úmluva mezi republikou československou a Svatou stolicí sjednaná v lednu 1928.* In: Právní předpisy ČR upravující právní postavení církví a náboženských společností a další související otázky [online]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/modus.htm> [cit. 13. 9. 2018]. Znění Kotyzova (a Hlobilova) slibu se neblížilo ani textu slibu, který skládali biskupové podle článku XX konkordátu mezi Rakouským císařstvím a Svatým stolcem (platného v letech 1855–1870): „*Přisáhám a slibuji na Boží svaté evangélium, jak se na biskupa sluší, poslušnost a věrnost cis. král. Apoštolskému Veličenstvu a jeho nástupcům. Zároveň přísáhám a slibuji nezúčastnit se žádných spojení a podniků ohrožujících veřejný pokoj a nepřestovati ani uvnitř, ani mimo hranice říše jakýchkoliv styků, a dozvěděl-li bych se,*

nad nimiž vykonávaly nadřízené církevní (biskupské) a státní (zemské) orgány společný dohled a reálnou kontrolu.⁸² Podle litery i ducha *Modu vivendi* neměl být takovýto slib od opatů československých klášterů ze strany státu vůbec vyžadován. Jediná výslovně stanovená legální podmínka, a sice že představený kláštera musí být československým státním občanem, byla v Kotyzově případě splněna. Cokoliv nový rajhradský opat učinil nad ustanovení *Modu vivendi*, musí být považováno za vstřícné gesto, doporučené mu přáteli a rádci z kruhů církevních a/nebo příznivě nakloněnými zástupci úřednických kruhů státních, respektive zemských. Z nich připadají v úvahu výše jmenovaný představený církevního odboru ministerstva školství a národní osvěty Čeněk Šofferle či vládní rada u Zemského úřadu v Brně Karel Rotter. K zopakování a zlistinění aktu, jaký provedl již jeho předchůdce Petr Jan Hlobil, mohl Aloise Josefa Kotyzy vybidnout také ministerský rada a budoucí (od roku 1939) moravskoslezský zemský prezident Jaroslav Jan Caha, který byl, jak v následujících letech vícekrát prokázal, rajhradskému klášteru a jeho opatovi osobně příznivě nakloněn.⁸³ S největší pravděpodobností vzešly tyto užitečné a nadmíru prozíravé rady z obou zmíněných zainteresovaných táborů, jež usilovaly o korektnost vzájemných vztahů.

Povznesení Aloise Josefa Kotyzy do čela benediktinského opatství sv. Petra a Pavla v Rajhradě, jehož tři hlavní fáze (scrutinium, církevní uvedení do úřadu, slavnostní instalace a benedikce) se odehrály mezi prosincem 1936 a květnem 1937, bylo přímo ovlivněno aktuálním neutěšeným personálním stavem rajhradského kláštera, jakož i celkovou situací tří benediktinských opatství na našem území. Ta nebyla sdružena v jedné kongregaci, a neměla tudíž představeného, který by hájil zájmy řádu navenek a dohlížel na hladké řešení vnitřních problémů v případech, jako byl ten rajhradský. Stejnou měrou se ovšem do průběhu rajhradských událostí let 1936 a 1937 promítla snaha vysokých představitelů katolické církve o upevnění konsenzuálních, kooperativních vztahů se státní mocí. Jejich podoba byla v základních bodech dána smlouvou uzavřenou

že státu hrozí nebezpečí, neopomenouti ničeho k jeho odvrácení.“ Citováno podle K o n í ě k , J.: *Modus vivendi*, s. 30, pozn. 29.

82 Viz § 51 zákona z roku 1874. *Zákon ze dne 7. května 1874, ř. z. č. 50., kterým se upravují zevní poměry církve katolické (s poznámkami podle znění zákona č. 122/1926 Sb. z. a n.)*. In: Právní předpisy ČR upravující právní postavení církví a náboženských společností a další související otázky [online]. Dostupné z: <http://specprf.cuni.cz/lex/50-1874.htm> [cit. 31. 8. 2018]. Jakékoliv zcizení kmenového jmění (prodeje, ale i nákupy za hotovost) či například pachtu musela vedle rezortního ministerstva schválit také (brněnská) biskupská konsistoř, eventuálně přímo Svatý stolec. Viz kánony 534, 1530, 1532, 1533 a 1541 sbírky *Codex iuris canonici* z roku 1917. Srov. též pozn. 50.

83 V období tzv. druhé republiky i protektorátu podporoval Kotyzovo úsilí získat subvence na opravy klášterního areálu a osobně se angažoval při odprodeji rajhradských uměleckých děl. Viz R í c h t r o v á , E.: *Kauza*. Po jeho tragické smrti mu konvent rajhradského kláštera jakožto svému zvláštnímu příznivci vzdal poctu při kapitulním zasedání pietním povstáním. MZA v Brně, E 6, kart. 34, inv. č. 892, sign. A. f. 10bis, kapitulní protokol, 13. 2. 1941.

roku 1927 mezi Československou republikou a Svatým stolicem, avšak mnohé praktické otázky – mezi nimi právě i postup při volbě a instalování infulovaných opatů – zůstaly mimo právní rámec kodifikovaný *Modem vivendi*. Nejistota, zda u volby samotné musí být nutně přítomen vládní komisař, a uplatnění nejvyšší autority Svatého stolce při potvrzení výsledků rajhradského scrutinia byly vyváženy respektem vůči státním orgánům při dalším postupu. Církevní investitura proběhla bezodkladně, slavnostní instalace (následovaná benedikcí) se ovšem uskutečnila teprve poté, co byl výsledek volby úředně oznámen československé vládě a ta jej bez výhrad a průtahů oficiálním vzetím na vědomí odsouhlasila a stvrdila. Podstatnou součástí instalačního ceremoniálu bylo složení slibu věrnosti republice ze strany nového rajhradského opata. Akt, který se alespoň prozatím (v kontextu našich torzovitých znalostí dějin českých a moravských řeholních společenství) jeví jako ojedinělý ústupek a gesto mimořádné vsřícnosti, měl nově zvolenému opatovi dopomoci získat důvěru v politických i úřednických kruzích a udržet dobré vztahy a kontakty s představiteli zemské samosprávy i výkonné státní moci.

Z celého rajhradského dění uvedených let je patrná až úzkostlivá snaha jeho hlavního hybatele Arnošta Josefa Vykoukala o korektní postup vůči československé vládě, stejně jako o spolehlivé a dokonalé splnění úkolu, který jakožto papežský delegát obdržel. Popisované události nepochybně v obecných rysech dobře ilustrují atmosféru, jež zavládla mezi církevní a státní mocí na území Československa po podepsání *Modu vivendi*. Bezproblémový průběh volby sedmého rajhradského opata byl možný pouze díky oboustrannému úsilí o harmonizaci vzájemných požadavků a očekávání. Zároveň je však třeba mít na paměti specifika struktury benediktinského řádu na území Československa, faktickou moc i váhu výsadního postavení infulovaných opatů, jakož i pozici mimořádné osobnosti emauzského opata Arnošta Josefa Vykoukala, jemuž jako neoficiálnímu, přesto však vlivnému a respektovanému zástupci benediktinů leželo na srdci v prvé řadě blaho řádu. Proto teprve budoucí, komparativně zaměřený archivní výzkum dějin ostatních katolických řádů na území Československa umožní snad s větší jistotou vyslovit případné další zobecňující závěry.

Již nyní je ovšem možno říci, že Kotyzovo zvolení do opatského úřadu (dané spíše souhrou nepříznivých okolností než skutečnými osobnostními klady a zásluhami starého kněze, jehož neschopnost otcovsky vést řeholní komunitu a pečovat o svěřený majetek se vyjevovala tím evidentněji, čím komplikovanější byla politická i hospodářská situace celé společnosti v následujícím období) bylo z důvodů, které je dnes sice snadné hodnotit, jež však na přelomu let 1936 a 1937 sotva kdo mohl anticipovat, tragickým omylem.

Die Wahl des Abtes des Benediktinerklosters in Raigern am Ende der Ersten Republik

Eine neue Etappe in den Beziehungen zwischen katholischer Kirche und tschechoslowakischem Staat?

Zum Zeitpunkt des Todes des Abtes des Benediktinerklosters St. Peter und Paul in Raigern (Rajhrad), Petr Jan Hlobil (November 1936), waren die böhmisch-mährischen Männerklöster der Benediktiner in keiner gemeinsamen Kongregation vereinigt und der im Rom residierende Abt-Primas des Benediktinerordens griff lediglich in Ausnahmefällen in das Geschehen in einzelnen Ordenshäusern ein. Dem verfallenden Kloster in Raigern standen für die Wahl des Nachfolgers von Hlobil nicht ausreichend Wähler zur Verfügung. Die Wahl, die unter der Oberaufsicht des Apostolischen Legaten in Gestalt des Abtes des Emmaus-Klosters Arnošt Josef Vykoukal stattfand, war deshalb keineswegs eine wirkliche Wahl, sondern ein Skrutinium. Zu Hlobils Nachfolger ernannte der Papst auf Wunsch der Mehrheit der Raigener Kapitulare Alois Josef Kotyza, der im März 1937 kirchlich in sein Amt eingeführt wurde. Als kompliziert erwies sich die Suche nach einem korrekten Vorgehen bei der Bekanntgabe der Wahl gegenüber der tschechoslowakischen Regierung in Verbindung mit der richtigen Terminierung und regelkonformen Einführung des Abtes. Der Verlauf der Akte war nicht durch konfessionelles Recht geregelt und die Antwort auf die den Umfang der kirchlichen Autonomie bzw. die Rechtsaufsicht und das Approbationsrecht der Staatsmacht bei der Wahl und Installation infuierter Äbte betreffende Frage lieferte nicht einmal eine Note über die Beziehungen zwischen der Tschechoslowakischen Republik und dem Heiligen Stuhl in Gestalt des *Modus vivendi*, der seit Februar 1928 galt. Auf Anraten des Bischofs und Kanonisten Mořic Pícha und offenkundig auch einiger Landes- und Ministerialbehörden wurde die Absicht, den Abt einzuführen der Regierung zuvor bekanntgegeben, aber erst nach der Zustimmung realisiert. Das Bekenntnis zu Treue und Gehorsam durch Alois Josef Kotyza gegenüber der Tschechoslowakischen Republik, abgelegt außerhalb der Bestimmungen des *Modus vivendi*, wurde durch die Staatsmacht als Artikulation des Entgegenkommens und Versprechens einer freundschaftlichen Zusammenarbeit akzeptiert und auf symbolischer Ebene durch die Teilnahme an der feierlichen Benediktion des Abtes erneuert. Die nachfolgende Entwicklung vermochte leider die erneuerte Kooperation nicht weiter auszubauen.